

Streszczenie pracy

A. Krüger, Cmentarze przy Wielkiej Alei w Gdańsku w latach 1867 – 1945. Studium z dziejów kultury funeralnej

Przedmiotem analizy w niniejszym studium są cmentarze położone przy Wielkiej Alei w Gdańsku w latach 1867 – 1945. Data początkowa związana jest z założeniem pierwszej z nekropolii, cezura końcowa ze zniszczeniem Gdańska w 1945 r. Omawiane cmentarze stanowiły duże, zwarte powiązane organizacyjnie wielkomięjskie założenie cmentarne. Dzieje tych obiektów zniszczonych po II wojnie światowej zasługują na uwagę ze względu na powiązanie z historią Gdańska, przybliżają również różnorodne zjawiska związane z historią społeczną, mentalnością i obyczajowością w XIX wieku. Nekropolie te nie były dotychczas przedmiotem opracowania naukowego, dlatego stały się tematem niniejszej dysertacji. Praca została oparta na różnorodnym materiale źródłowym przede wszystkim ze zbiorów archiwów – polskich (Archiwum Państwowe w Gdańsku, Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku) i zagranicznych (Evangelisches Zentralarchiv w Berlinie oraz Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz). Wśród nich można wymienić księgi pogrzebów, rachunkowe, materiały kartograficzne, kosztorysy, foldery reklamowe. Cennych danych dostarczają źródła ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk (prasa i zawarte w niej nekrologi, reklamy pomników nagrobnych oraz opisy pogrzebów, materiały statystyczne, druki ulotne dotyczące uroczystości pogrzebowych). Umożliwiły one przedstawienie historii cmentarzy przy Wielkiej Alei w kontekście kultury pogrzebowej Gdańska w XIX wieku i dwudziestoleciu międzywojennym.

Praca została podzielona na pięć rozdziałów. Pierwszy dotyczy genezy podmiejskich cmentarzy w Europie oraz związanych z tym przemian w dziedzinie prawa, higieny i mentalności. Następna część rozdziału jest poświęcona kwestiom statusu prawnego cmentarzy na obszarze rejencji gdańskiej w XIX stuleciu oraz w Gdańsku w I połowie XX wieku. Kolejny rozdział ukazuje etapy powstawania nowych nekropolii w Gdańsku w XIX stuleciu najpierw u podnóża Góry Gradowej i Biskupiej Górki a od 1867 r. przy Wielkiej Alei. Tematem trzeciego rozdziału pracy jest kształtowanie się układu miejsc pochówków (idee oddziałujące na formy ówczesnych nekropolii, ich typy, reprezentatywne obiekty w Europie wywierające

wpływ na gdańskie cmentarze, ze szczególnym uwzględnieniem przykładów z terenów niemieckich). Dalej zostały przeanalizowane przykłady rozplanowania cmentarzy przy Wielkiej Alei czyli układ przestrzeni badanych nekropolii oraz cmentarne budowle, ogrodzenia, studnie. Kwestie dotyczące pogrzebów zostały omówione w piątym rozdziale pracy. Najpierw ukazano zagadnienia demograficzne takie jak liczba pochówków, przyczyny zgonów. Następnie przedmiotem refleksji były uroczystości pogrzebowe oraz problemy związane z kulturą pamięci o zmarłych. Dalsze, powojenne losy cmentarzy przy Wielkiej Alei (a przede wszystkim procesy prowadzące do ich dewastacji i likwidacji u schyłku lat 60 XX wieku) zostały omówione w zakończeniu pracy. Dysertacja zawiera również ilustracje, aneks oraz spis ilustracji i tabel.